

ŠOŠKOVÁ, Ivana, *Manželstvo a manželsko-právne vzťahy vo svetle prvej kodifikácie československého rodinného práva 1949.*

Banská Bystrica: Bellianum, 2016, 197 s. ISBN 978-80-557-1151-5

JUDr. Ivana Šošková, PhD. predložila jako habilitační práci svou monografii, publikovanou v loňském roce v nakladatelství Belliana a věnovanou manželství a manželsko-právním vztahům v pojetí ústavy z roku 1948 a zákona o právu rodinném z roku 1949.

Přijetí zákona o právu rodinném z roku 1949 bylo svým způsobem přelomem ve vývoji právní úpravy manželsko-právních vztahů. Nová úprava sice v mnoha směrech vycházela z platného pojetí institutu manželství, protože jinak to vzhledem k místu, které manželské a rodinné vztahy tradičně zaujímají v organizaci společnosti, a k úkolům, které v ní plní, ani jinak nešlo. Na druhé straně však přinášela i spoustu podstatných novinek. Do nich se promítaly jednak objektivní potřeba nahradit evidentně překonané rysy platné právní úpravy, z nichž některé byly přímo v rozporu s ústavními principy, a jednak i ideologické postuláty, na nichž měla vyrůstat rodina nového typu, v níž do pozadí ustoupí majetková stránka rodinného soužití a která bude důležitým článkem při výchově nového, uvědoměle myslícího a jednajícího člověka. Úprava manželství v zákoně o právu rodinném a souvisících právních předpisech a její praktická aplikace si proto pozornost právní historiografie nesporně zaslouží.

Autorka přistoupila ke zvolené problematice s využitím tradičních metod právněhistorické práce. Normativně-právní výklad zasadila do kontextu ekonomických, zejména však sociálních a hodnotových přeměn, k nimž docházelo v československé společnosti v polovině minulého století. Specifický československý právní dualismus velel využít také komparaci úprav platných v obou částech státu s odlišným právním vývojem.

Práce je rozčleněna do Úvodu, sedmi kapitol a Závěru. V úvodu autorka ozřejmila svůj přístup ke zkoumané problematice, upozornila na aktuálnost zkoumání této problematiky a také přiblížila její stávající zpracování. Jednotlivé kapitoly jsou uspořádány logicky: úvodní

kapitolu lze považovat za historický úvod (a dílčí historické exkurzy jsou zakomponovány i do následujících kapitol). Historickým úvodem je svým způsobem i druhá kapitola, věnovaná zasnoubení a snoubeneckému poměru, které zákon o právu rodinném už neupravoval. Faktické přežívání zasnub v následujícím období (i zachování termínu snoubenci v pozdější právní úpravě, na které autorka upozornila) je názornou ukázkou toho, jak tradiční a hluboce zakořeněné byly instituty spojené s manželstvím a rodinou a jejich vnějškové projevy. Proto je správné, že se autorka zasnoubení a snoubeneckému poměru poměrně podrobně věnovala.

Další kapitoly, představující rozhodující část textu (s. 42 až 166), jsou věnovány manželství a jeho právní úpravě v zákoně o právu rodinném. V první se autorka snažila, i s využitím dílčího historického exkurzu, charakterizovat manželství, jak je pojímal zákon o právu rodinném, a poukázala na snahu zvýraznit odlišnost nového pojetí manželství od staršího chápání. Pak v logické posloupnosti pojednala o vzniku manželství, skutečnostech, bránících vzniku manželství (dříve manželských překážkách), právech a povinnostech manželů a zániku manželství. Postihla tak institut manželství komplexně a poměrně velmi podrobně.

Autorka se při výkladech o nové právní úpravě z roku 1949 pochopitelně opírala především o text zákona č. 265/1949 Sb., ale též o jeho návrhy, důvodovou zprávu, zprávy zpravodajů parlamentních výborů a další materiály z projednávání zákona v Národním shromáždění. Práce ukazuje, že je velmi dobře obeznámena s odbornou literaturou, věnovanou jí zkoumané problematice. Jde samozřejmě především o literaturu slovenskou a českou, ať už dobovou civilistickou, nebo pozdější právněhistorickou. Možná se nabízelo ještě více využít literatury polské, neboť zákon o právu rodinném se v letech 1948 a 1949 připravoval v polsko-české spolupráci a prakticky v totožném znění platil i v Polsku. Polský pohled se přesto odrazil ve zkoumaných archiváliích, když autorka mimo jiné využila také texty polských autorů, sloužící jako studijní materiál při přípravě kodifikace rodinného práva, a v použití naší brněnské dvoudílné monografie věnované vývoji soukromého práva. Ta obsahuje obsáhlý výklad dr. Piotra Fiodorczyka o přípravných pracích v letech 1948 a 1949 s důrazem na odlišnosti polských a československých návrhů.

Práce habilitantky podává ucelený právněhistorický výklad o institutu manželství v právní úpravě vycházející zejména ze zákona o právu rodinném (a z ústavy z roku 1948). Je cenným příspěvkem k poznání a objektivnímu posouzení jednotlivých stránek života naší společnosti, jak se promítaly (nebo nepromítaly) do dobové právní úpravy ze začátku druhé

poloviny minulého století. Doporučuji proto, aby se předložená práce JUDr. Ivany Šoškové PhD. stala podkladem pro habilitační řízení a

udělení vědecko-pedagogické hodnosti docent.

Pro rozpravu:

Prosím přiblížit alespoň některé odlišné přístupy polských právníků při přípravě zákona o právu rodinném a jejich motivaci.

V Brně, 12. 04. 2017

Ladislav Vojáček